
Wąsowo, st. 29, gm. Muślin, woj. wielkopolskie, AZP 53-21/69

Informator Archeologiczny : badania 33, 160-162

1999

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Urzejowice, st. 8, gm. Przeworsk, woj. podkarpackie, AZP 104-80/10 – parz: środkowa, młodsza i późna epoka brązu

WANDYNOWO, st. 10, gm. Bytoń, woj. kujawsko-pomorskie

- cmentarzysko wczesnośredniowieczne

Ratownicze badania archeologiczne, przeprowadzone we wrześniu przez Aldonę Andrzejewską, Aleksandra Andrzejewskiego (autor sprawozdania), Krzysztofa Janiciego (Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, Pracownia Dokumentacji Archeologiczno-Konserwatorskiej). Finansowane przez WKZ w Toruniu. Drugi sezon badań. Przebadano powierzchnię 510 m².

Cmentarzysko położone jest na północ od wsi Wandynowo, po wschodniej stronie drogi asfaltowej prowadzącej z Witowa do Czarnocic. Znajduje się na pierwszej terasie doliny rynnowego jeziora Głuszyńskiego, od którego na północ odchodzi Kanał Głuszyński. W kierunku północnym i wschodnim teren znacznie się podnosi, także dom właściciela pola stoi już na wzniesieniu o przewyższeniu kilku metrów w stosunku do cmentarzyska.

Do badań wytypowano bezpośrednio zagrożony, położony najniżej teren, tuż przy wzmiankowanej drodze asfaltowej. Określono zasięg granicy wschodniej i północnej obiektu. W południowej części cmentarzyska pochówki zostały bądź przykryte jezdnią asfaltową, bądź zniszczone przy jej budowie, tak że ta granica jego zasięgu prawdopodobnie już nigdy nie zostanie określona. Inaczej przedstawia się problem zachodniej granicy. Tutaj groby ułożone na skłonie wzniesienia „wchodzą” pod teren sadu i nie są bezpośrednio zagrożone, właściciel terenu jednak nie wyraził obecnie zgody na przeprowadzenie prac wykopaliskowych.

Podczas prac wykopaliskowych wyeksplorowanych zostało 46 pochówków szkieletowych. W większości grobów (39) znajdowały się głównie noże i skałki. Zmarłych wyposażano również w krzesiwa, kabłączki skroniowe oraz pojedyncze elementy uzbrojenia, takie jak groty czy topory, a także monety i kolie z paciorków szklanych i bursztynowych.

Groby były ułożone rzędowo na osi wschód-zachód. Zmarli leżeli na wznak, orientowani na zachód, i tylko w nielicznych przypadkach głowa była ułożona w kierunku wschodnim. Ręce na ogół były ułożone wzdłuż tułowia. W nielicznych przypadkach były zgięte w łokciach, złożone na brzuchu lub na klatce piersiowej. Stan zachowania szczątków kostnych był zróżnicowany, jednak w przeważającej części były one silnie zniszczone. Należy tutaj dodać, że w trakcie eksploracji znaleziono „luźne”, drobne fragmenty kości długich, żeber i kręgów, paliczków kilku osobników dorosłych oraz dzieci. W wyniku wstępnej ekspertyzy antropologicznej ustalono, że na badanym w 1999 roku fragmencie cmentarzyska odnaleziono szczątki kostne 21 mężczyzn, 12 kobiet i 13 dzieci.

Przebadane cmentarzysko należy datować na XII-XIII wiek.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.

Wyniki badań zostały opublikowane w „Łódzkich Sprawozdaniach Archeologicznych”, t. V, s. 217-228.

Badania nie będą kontynuowane.

WAŚOWO, st. 29, gm. Muślin, woj. wielkopolskie, AZP 53-21/69

- obozowisko mezolityczne (kultura komornicka?)
- ślad osady kultury pucharów lejkowatych (?)
- osada kultury łużyckiej (III-IV okres EB)
- osada kultury przeworskiej (przełom er)
- osada wczesnośredniowieczna (faza C-D)
- ślad osadnictwa nowożytnego

Badania ratownicze w ramach Programu AUTOSTRADA prowadził dr Józef Marcinkiewicz (autor sprawozdania) przy współpracy mgr. Piotra Świątkiewicza oraz dokumentalistów: Gizeli Walusz i Zdzisława Lorka. Dwa sezony badań: jesień 1998 oraz wiosna 1999. Finansowała Agencja Budowy i Eksploatacji Autostrad.

Stanowisko usytuowane jest około 1 km na północ od wsi, bezpośrednio na wschodzie przy brukowanej drodze do Władysławowa. Zajmuje środkową partię wyniesienia – skierowanego ku północy cypla terenowego, ograniczonego od wschodu doliną cieką o nazwie Wąs (dziś: zmeliorowane łąki zwane Żurawińcem) i od zachodu przez częściowo podmokłe obniżenie terenu. Odkryte podczas badań AZP, współcześnie w swej centralnej części znalazło się w bezpośrednim zagrożeniu planowaną budową autostrady.

W równoleżnikowo biegnącym pasie przyszłej autostrady o szerokości 85 m jesienią 1998 i wiosną 1999 przebadano łącznie 89,5 ara powierzchni stanowiska (ponad 100 m dł. bieżącej), co pozwoliło odkryć 122 stałe obiekty archeologiczne i uchwycić wschodni oraz zachodni skraj badanej przestrzeni reliktovej. Odkryte tu obiekty charakteryzowały się znacznym stopniem zniszczenia spowodowanego niekorzystnymi warunkami zalegania na kulminacji oraz zachodnim stoku wyniesienia, a generalnie głęboką orką i procesami fluwialnymi. Zanotowano 6 horyzontów chronologiczno-kulturowych:

Obozowisko mezolityczne, rozpoznane na podstawie luźno występujących przedmiotów krzemiennych, wstępnie określono na kulturę komornicką. Na dość rozległym obszarze kilkunastu arów w partii centralnej badanej przestrzeni zanotowano dość licznie występujące narzędzia i przedmioty krzemienne wykonane z miejscowego surowca: m.in. mikrolity geometryczne, drapacze odłupkowe, regularne wióry, rdzenie jednopiętowe oraz dużych rozmiarów ciosak wykonany na rdzeniu.

Ślad osady kultury pucharów lejkowatych (?) stwierdzono na podstawie nielicznych fragmentów ceramiki, które wystąpiły w dwóch obiektach – jamach o nieokreślonej funkcji na południowym skraju w środkowej partii badanego obszaru. Duży stopień zniszczenia obiektów i znikoma ilość ceramiki neolitycznej nie pozwalają na bardziej precyzyjne wnioski. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można tylko wnioskować, że osadę jedynie „zahaczono”, a jej epicentrum znajduje się poza południowym skrajem wykopu. Wstępnie te same kulturze przyporządkowano luźno znalezione dwa grociki krzemienne do strzał, ale nie wyklucza się też ich proveniencji mezolitycznej.

Osada kultury łużyckiej – w kilkunastu obiektach skupiających się przeważnie w południowej części wykopu stwierdzono fragmenty naczyń używanych przez społeczeństwa III-IV okresu epoki brązu. Wystąpiły tutaj zarówno obiekty dużych rozmiarów, określone jako mieszkalne, jak i stosunkowo małe o owalnych kształtach, zanotowane jako pozostałości po jamach przeważnie o funkcji gospodarczej. Otoczenie obiektów najczęściej stanowiła ciągła warstwa kulturowa z rozproszonymi licznymi fragmentami ceramiki. Należy podkreślić bardzo złe warunki obserwacji wypełnisk i warstwy kulturowej, szczególnie odnoszące się do obiektów kultury łużyckiej. Niewiele różniący się od utworów pokrywowych szkielet gleby jam, obiektów słupowych czy półziemianek charakteryzował się słabą próchnicą, tzn. intensywnym wypłukaniem resztek organicznych i dużym stopniem remineralizacji. Analiza dyspersji obiektów łużyckich z całą pewnością pozwala wykreślić zachodni, północny i wschodni zasięg osady zwartej.

Osada kultury przeworskiej. Największym rozproszeniem w obrębie wykopu wyróżniły się tzw. obiekty osadowe (ponad 20 sztuk, w tym: jamy zasobowe, półziemianki, paleniska oraz piece) z fragmentami naczyń, pochodzącymi z późnego okresu przedrzymskiego z przełomu er. Obiekty wystąpiły od północnego po południowy skraj wykopu, w tym okazały piec w obrębie ziemianki tkwił w profilu południowego skraju wykopu, i na około 60 m szerokości na zachód od kulminacji wyniesienia, co świadczy o znacznych rozmiarach prahistorycznej osady. Uchwycono jej wschodni

i zachodni, a być może i północny zasięg, tymczasem z całą pewnością rozciąga się ona poza południową granicę badań. Wśród materiału ruchomego na uwagę zasługują ułamki ceramiki czernionej o facetowanych brzegach, gliniany prześlik z w/w ziemianki z piecem, kilka rozcieraczy kamiennych. Ciekawostkę stanowią 2 małe fragmenty skremowanych kości, najprawdopodobniej ludzkich, znalezione w obiekcie o intensywnej spaleniznie, być może będącym resztkami stosu. Może to sugerować obecność grobu w obrębie osady, jednak należy zaznaczyć, że cmentarzysko odpowiadające omawianej osadzie przeworskiej znajduje się przypuszczalnie na zarośniętym grądem wyniesieniu, oddalonym około 200 m na północny zachód, gdzie w trakcie prospekcji terenowej znaleziono duży fragment naczynia z omawianego okresu.

Osada wczesnośredniowieczna (faza C-D). Odkryto kilkadziesiąt obiektów stanowiących jednolity układ funkcjonalny pozostałości osady. Zanotowano jednak duży stopień zniszczenia występujących tu budowli słupowych, półziemianek, jam i palenisk (zachowane partie przyspągowe jam, rozwalone orką paleniska). W partiach niżej położonych stwierdzono resztki ciągłej warstwy kulturowej. Rozplanowanie osady uchwycono w kierunkach wschód-zachód, a także z pewną dozą niepewności, od południa. Epicentrum osady pozostało jednak niezbadane – należałoby je umieścić poza północnym skrajem wykopu. W obiektach wystąpiły dość liczne fragmenty naczyń (m.in. esowate formy o ornamentach falistym), fragment żarna, rozcieracze kamienne do żaren, gładzik kościany, fragment osetki kamiennej oraz kilka przedmiotów metalowych, m.in.: nóż, ostrze i 2 ćwieki żelazne. Luźno, poza obiektami znaleziona moneta miedziana, prawdopodobnie z czasów panowania Jagiełły, wskazywałaby na zasiedlenie terytorium także w czasach późnego średniowiecza.

Ślady osadnictwa nowożytnego zanotowano w postaci niewielkiej ilości ułamków naczyń w zachodniej, a także w północo-wschodniej części wykopu. Wystąpiły tu też nikłe ślady kilku nieokreślonych obiektów naziemnych, zapewne o funkcjach gospodarczych.

Materiały przechowywane są w Ośrodku Naukowo-Konserwatorskim PKZ w Poznaniu.

W przyjętych założeniach badania o charakterze ratowniczym zakończono.

WIERZCHOSŁAWICE, st. 16, gm. *loco*, woj. małopolskie, AZP 103-65/54

- osada wczesnośredniowieczna

Nadzór otworu wiertniczego Borowniki 1, przeprowadzony w terminie od 27 sierpnia do 7 września przez Agnieszkę Kukułkę (autorka sprawozdania, Muzeum Okręgowe w Tarnowie). Finansowane przez Poszukiwania Nafty i Gazu Spółka z o.o. w Krakowie. Pierwszy sezon badań. Przebadano powierzchnię 50 arów.

W trakcie nadzoru natrafiono na obiekty – dwa owalne, ciemne przebarwienia zarejestrowane zostały podczas wybierania ziemi spychaczem pod tzw. dół urobkowy na głębokości około 60 cm. Jamy orientowane były w kierunku wschód-zachód (jama 1) i północny wschód – południowy zachód (jama 2). Wypełnisko obiektów było jednorodne, bez warstw, i stanowiła je brunatno-ciemnospielata spiaszczona ziemia z kawałkami polepy, węglami drzewnymi i dość licznymi spiekami (żuźłami żelazistymi). W jamach wystąpił materiał ceramiczny. Fragmenty zdobione były ornamentem w postaci zwielokrotnionych linii falistych, rzędami dołeczków odciskanych stempelkiem, linii poziomych.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Okręgowym w Tarnowie.

Badania nie będą kontynuowane.

Wierzchuca Nagórna, st. 3, gm. Drohiczyn, woj. podlaskie, AZP 51-81 – patrz: młodszy okres przedrzymski – okres wpływów rzymskich